

НАВЧАННЯ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ МОРСЬКОЇ ГАЛУЗІ ІНШОМОВНОМУ МОНОЛОГІЧНОМУ ВИСЛОВЛЮВАННЮ В ДИСТАНЦІЙНОМУ ФОРМАТІ

TEACHING FUTURE SPECIALISTS IN THE MARITIME FIELD FOREIGN LANGUAGE MONOLOGUE SPEECH IN THE CONDITIONS OF DISTANCE EDUCATION

Стаття присвячена навчанню майбутніх судноводіїв іншомовному монологічному мовленню в дистанційному форматі. В ході дослідження проаналізовано і окреслено поняття «дистанційне навчання», під яким розуміється вид загальної системи освіти, що реалізується на відстані за допомогою Інтернет-технологій. Під час цього процесу відбувається безпосередня взаємодія викладача і студента, яка характеризується пізнавальною активністю кожного студента, його позитивною вмотивованістю, швидким зворотним зв'язком та інтерактивним і динамічним режимом спілкування. Встановлено особливості проведення дистанційного навчання майбутніх судноводіїв, якими є: можливість отримувати освіту у процесі виробничої діяльності (плавальної практики); мати в доступі всі види освітніх ресурсів та сервіси мережі Інтернет; мати вільний доступ до навчальних матеріалів, розміщених в єдиному інформаційному просторі морського вишу; проводити самоконтроль за часом та темпом навчання; безпосередньо спілкуватися з викладачами; завантажувати та розміщувати на платформі виконані завдання для перевірки; висилати викладачу самостійні роботи; прослуховувати матеріал лекцій повторно. В роботі встановлено етапи навчання майбутніх судноводіїв іншомовному монологічному мовленню, які орієнтовані на: розвиток передмовленнєвих іншомовних умінь; розвиток мовленнєвих іншомовних умінь. Наведено приклади конкретних завдань та вправ на кожному етапі. Для удосконалення вмінь іншомовного монологічного мовлення передбачена робота з інтерактивною презентацією, під час якої курсанти можуть застосовувати набуті знання на практиці та демонструвати практичне володіння мовою міжнародного спілкування. В роботі реалізувалися такі принципи навчання: свідомості, активності, системності і послідовності, взаємозв'язку мови, мислення й мовлення, комунікативної спрямованості навчального процесу. Для оцінювання вмінь усного іншомовного монологічного мовлення пропонувалися такі критерії: повнота висловлювання обсягом не менш, ніж 20 речень; структурне варіювання мовлення; логічність та послідовність; безпаузність; лексико-граматична нормативність викладу думки.

Ключові слова: іншомовне монологічне висловлювання, дистанційне навчання,

методичні дії, майбутні фахівці морської галузі.

The article is dedicated to training the future specialists in the maritime field a foreign language monologue speech in a remote format. In the research the concept "distance learning" was analyzed and defined as a type of general education system implemented at a distance using Internet technologies. During this process, there is a direct interaction between a teacher and a student, which is characterized by the cognitive activity of each student, his positive motivation, quick feedback and an interactive and dynamic mode of communication. The peculiarities of remote training of future navigators have been established. They were the following: the opportunity to receive education in the process of professional activity (sailing practice); to have access to all types of educational resources and Internet services; to have free access to educational materials located in the unified information system of the maritime university; to self-monitor the time and pace of learning; to communicate directly with the teachers; to download and place the completed tasks on the platform; to send independent works to the teacher; to listen to lecture materials repeatedly. The stages of training future navigators the monologue speech in a foreign language were established. They were focused on: the development of foreign language first-step monological skills; the development of foreign language monologue communication skills. The examples of specific tasks and exercises at each stage were given. In order to improve the skills of foreign language monologue communication, the work with an interactive presentation was planned, during which the cadets applied the acquired knowledge into practice and demonstrated practical mastery of the foreign language monologue communication. The following teaching principles were implemented in the work: consciousness, activity, systematicity and consistency, interrelationship of language, thoughts and speech, communicative orientation of the educational process. The following criteria were proposed for evaluating the skills of oral foreign language monologue speech: completeness of expression in the amount of at least 20 sentences; structural variation of speech; logic and consistency; non-pause speaking; lexical and grammatical norms of the monologue speech.

Key words: monologue speech in a foreign language, distance learning, methodical actions, future specialists in the maritime field.

УДК 378+811.111+327.5
DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2023/65.2.27>

Хроленко О.А.,
викладач кафедри англійської мови № 2
Навчально-наукового інституту навігації
Національного університету «Одеська морська академія»

Савватєєва В.Д.,
викладач кафедри англійської мови № 2
Навчально-наукового інституту навігації
Національного університету «Одеська морська академія»

Постановка проблеми у загальному вигляді.

Сьогодні процес формування фахівців морської галузі повинен адаптуватися до сучасних вимог суспільства та відповідати складним і динамічним умовам ринку. Саме тому українські майбутні фахівці морського флоту мають навчатися згідно зі світовими освітніми стандартами, щоб

бути конкурентоспроможними в іншомовному середовищі. Професійно підготовлені судноводії виконують чимало дій іноземною мовою, а саме: віддають накази в процесі професійних операцій; пояснюють проложений маршрут за картою, організують роботу судна відповідно до міжнародних стандартів, пояснюють членам екіпажу

їхні посадові інструкції; ведуть судову документацію, комунікують з представниками портової влади та судовласником тощо. Все це доводить необхідність практичного володіння мовою міжнародного спілкування на високому рівні, і є вкрай актуальним питанням професійної підготовки майбутніх фахівців морської галузі у вищих морських закладах освіти.

Логічно зазначити, що натеper в Україні відбувається перебудова системи вищої освіти з урахуванням вимог часу, а саме швидкої інформатизації, яка безпосередньо впливає на методи і прийоми навчання іноземної мови. Тому виникає необхідність пошуку нових методик навчання іншомовної комунікації для різних професійних галузей. Цей факт спонукає нас звернутися до проблеми удосконалення мовної підготовки майбутніх судноводіїв, а також дослідження шляхів оптимізації навчального процесу в морських закладах освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Наголосимо, що в українській методиці навчання іноземних мов існує вже чимало робіт, які присвячені навчанню іншомовного спілкування фахівців морського флоту. Так, вченими підіймалися проблеми навчання іншомовної професійної комунікації: в ситуаціях-симуляціях, які демонструють виконання професійних обов'язків на борту судна (О. Літікова, 2009; С. Барсук, 2016), в процесі ділової гри (В. Зикова, 2001), в кейс ситуаціях, пов'язаних з вирішенням «реальних» аварійних обставин (В. Смелікова, 2017), при реалізації інтегративного підходу в процесі викладання фахових дисциплін англійською мовою (У. Ляшенко, 2016; О. Монастирська, 2019), з урахуванням активних методів (Н. Бобришева, 2020) та інтерактивних прийомів (В. Желясков, 2019) навчання морської англійської мови; під час роботи з тренажерами, у мультимедійних, інтерактивних та комп'ютерних класах з прикладним програмним забезпеченням (С. Чиж, 2021), під час кооперативного навчання (С. Корєшкова, М. Діденко, 2023). Названі роботи значною мірою вдосконалили процес сучасної іншомовної підготовки майбутніх фахівців морської галузі.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Однак за рамками досліджень залишаються проблеми навчання майбутніх судноводіїв іншомовному монологічному висловлюванню в умовах дистанційного навчання, яке стало досить актуальним спочатку під час всесвітньої пандемії COVID-19, коли всі світові заклади освіти перейшли у формат дистанційного навчання, і яке продовжує бути затребуваним сьогодні під час воєнного часу в Україні.

Тому метою нашої роботи є визначення змісту навчання майбутніх судноводіїв іншомовному монологічному висловлюванню в умовах дистанційного навчання. **А завдання** полягають в тому,

щоб: 1) встановити особливості проведення дистанційного навчання майбутніх судноводіїв на заняттях з іноземної мови; 2) розробити алгоритм методичних дій щодо навчання майбутніх судноводіїв іншомовному монологічному висловлюванню в умовах дистанційного навчання; 3) запровадити використання презентацій як активного методу навчання іншомовного монологічного мовлення.

Методи дослідження полягають у: теоретичному аналізі наукових джерел з теми дослідження; узагальненні точок зору науковців щодо переваг та недоліків дистанційного навчання; моделюванні алгоритму методичних дій з навчання майбутніх судноводіїв іншомовному монологічному висловлюванню в умовах дистанційного навчання.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Дистанційне навчання, як вказується в Наказі Міністерства освіти і науки України № 466 «Про затвердження Положення про дистанційне навчання» від 25.04.2013, означає «процес набуття знань, навичок, умінь, що відбувається індивідуалізовано, переважно за опосередкованої взаємодії дистанційно розташованих учасників навчального процесу у спеціально-створеному середовищі, яке функціонує на базі сучасних інформаційно-комунікаційних та психолого-педагогічних» технологій [4].

В. Штангль наголошує, що дистанційне навчання можна розглядати як форму, і як компонент загальної системи освіти, при яких на відстані відбувається безпосередня взаємодія викладача і студента. Така форма навчання має всі притаманні освітньому процесу елементи (мету, завдання, зміст, форми організації навчального процесу, методи, прийоми та засоби навчання), які реалізуються за допомогою Інтернет-технологій [6]. Дистанційне навчання, як стверджують О. Малихін та Т. Ярмольчук, характеризується «можливістю організації пізнавальної активної діяльності кожного студента, безпосереднім зворотним зв'язком, інтерактивним режимом спілкування, індивідуалізацією та диференціацією процесу набуття знань, формуванням позитивної мотивації до навчання через Інтернет та пізнавальної діяльності у системі їх професійної підготовки» [3].

Наголосимо, що дистанційне навчання, яке базується на основі нових комунікаційних технологій, призначено доповнити аудиторне навчання і стати альтернативою традиційної освіти. Його можна проводити у синхронному та асинхронному режимах роботи, що виявляється дуже зручним для здобувачів тих професій, в яких передбачено нестабільний робочий графік, або вони знаходяться далеко від розташування освітніх центрів і не мають змогу відвідувати заняття аудиторно. Цей факт безпосередньо стосується навчання майбутніх судноводіїв, які часто знаходяться на плавпрактиці у морі і не мають змогу

бути присутніми особисто в класі. За таких умов дистанційне навчання замінює формат офлайн заняття і стає «наочним, інтерактивним, динамічним і має можливість відразу забезпечуватися електронними засобами, такими як: довідково-інформаційними, демонстраційно-моделювальними, програмно-контролюючими» [2, с. 459].

Як правило, з переходом освіти в дистанційний формат перед викладачами постає питання, якими дистанційними інструментами чи освітніми платформами користуватися. Сьогодні існує чимало варіантів. Це може бути: Skype, Zoom, Google Hangouts, Google Classroom, Moodle, Kahoot, Padlet, LearningApps, WordWall. Крім того, можна використовувати навчальний матеріал, відібраний з YouTube, Maritime Bulletin, електронних морських підручників та інформаційних ресурсів Інтернет, починаючи з Google перекладача і закінчуючи електронними картографічними навігаційно-інформаційними системами.

Особливостями проведення дистанційного навчання майбутніх судноводіїв є: можливість отримувати освіту у процесі виробничої діяльності (плавпрактики); мати в доступі всі види освітніх ресурсів та сервіси мережі Інтернет (електронна пошта, онлайн дошка, онлайн-відео та -аудіо, чати, онлайн засоби проведення тестування, онлайн презентації, електронні бібліотеки); мати вільний доступ до навчальних матеріалів, розміщених в єдиному інформаційному просторі морського вишу; проводити самоконтроль за часом, місцем та темпом навчання; безпосередньо спілкуватися з викладачами; завантажувати та розміщувати на платформі виконані завдання; висилати викладачу самостійні роботи; прослуховувати матеріал лекцій повторно.

З власного досвіду роботи в Національному університеті «Одеська морська академія» пропонуємо для навчання майбутніх судноводіїв іншомовному монологічному висловлюванню використання такої форми роботи, як інтерактивні презентації, які надають змогу, з одного боку, доступно викласти новий матеріал з прикладами, зразками і реальними кейсами, а з іншого, надати можливість курсантові самому створити презентацію на професійну тему і представити її на занятті доповіддю з додаванням відео і аудіо файлів з ілюстративною інформацією. Крім того, презентації можуть містити не тільки текстовий презентаційний матеріал, а й інтерактивні вправи, ігри вікторини та різноманітні завдання, які курсант може запропонувати іншим здобувачам в групі виконати під його керівництвом.

Однак зазначимо, що перед створенням самої презентації в формі монологу іноземною мовою необхідно підготувати майбутніх судноводіїв до такої роботи. З цією метою пропонуємо алгоритм певних методичних дій, які передуватимуть

фінальному завданню: складанню і представленню презентації в аудиторії, яке доцільно надавати тільки після закінчення роботи над темою.

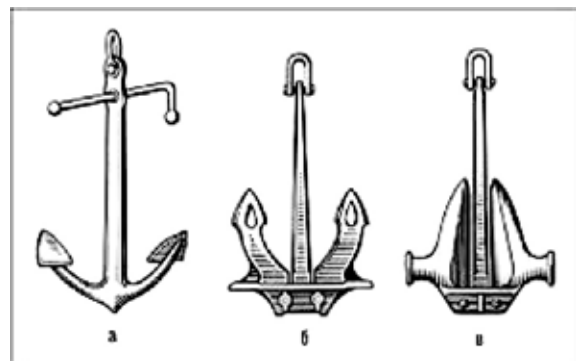
По-перше, відпрацьовуємо розвиток передмовленнєвих іншомовних умінь курсантів, по-друге, розвиток мовленнєвих іншомовних умінь курсантів. Паралельно з цією роботою відбуватиметься розвиток аудитивних вмінь, бо говоріння і слухання нерозривно пов'язані одне з одним. Наголосимо, що професійні фрази і тексти, з якими працюють курсанти, начитані носіями мови і записані на дисках комп'ютерів Національного університету «Одеська морська академія», а також відібрані з морських радіоефірів, які розміщені в мережі Інтернет, або з морських підручників з аудіо супроводом.

Представляємо комплекс методичних дій на базі однієї з тем 2 курсу вищих морських навчальних закладів за спеціалізацією «Навігація і управління морськими суднами», який застосовувався при дистанційному навчанні при використанні освітніх платформ Zoom і Moodle та програмного забезпечення LearningApps. Зазначимо, що лексичні одиниці та граматичні конструкції вже були відпрацьовані курсантами на попередніх заняттях з іноземної мови, тобто лексико-граматична компетенція студентів-судноводіїв вже сформована.

Представляємо вправи за темою «Anchorage», що спрямовані на тренування іншомовних передмовленнєвих монологічних умінь за допомогою вербальних та візуальних опор (навчальний текст та відео сюжет).

1. Знайдіть в тексті надані вирази: «to bring the ship to anchor, to slacken the speed, to ride at anchor, the ship rides to one anchor, to bring the ship's head up into the wind, to be stem on to the current, to drop anchor» і скажіть, в яких ситуаціях з тексту вони вживаються.

2. Перегляньте надані малюнки і надайте опис певного типу якоря, який зображено на малюнку, з опором на текст.

3. Надайте детальні відповіді на запитання за текстом. Наприклад,

1. Where may ships anchor? 2. Should only one anchor be ready when anchoring? 3. Can the vessels

sail to one anchor only? 4. How is the vessel's bow brought up in a strong wind?

4. Перекажіть текст з опорою на запитання до тексту із попередньої вправи.

5. Розширте інформацію про певний тип якоря. Самостійно знайдіть і додайте відомості із електронних професійних видань («Довідник молодого моряка», «Суднові пристрої», «Історія якоря»), які не були надані в тексті.

6. Виправте невірну інформацію, подану в наданих уривках текстів, з урахуванням професійного змісту. Поясніть ваші виправлення.

7. Перегляньте відео сюжет про постановку судна на якір. Назвіть, який вид якоря використовувався в сюжеті і опишіть дії команди під час цього процесу з опертям на таблицю – перелік членів екіпажу та перелік професійних обов'язків.

8. Прокоментуйте дії, побачені на екрані. Чи всі дії були зроблені вірно?

9. Перекажіть стисло побачений сюжет.

10. Перекажіть детально все, що побачили на екрані, використовуючи опорні слова і вирази: to drop anchor, anchorage, off-shore, roadstead, to let go, to steer.

Наступна група вправ орієнтована на тренування іншомовних мовленнєвих монологічних умінь. Навчання пропонується проводити на базі оригінального нехудожнього тексту та відеофрагменту з автентичного документального фільму за темою, яка відпрацьовується на занятті.

1. Прочитайте наданий автентичний текст про місце якірної стоянки. За професійною інформацією, яка надана в тексті, скажіть, який тип судна може кинути якір на цьому місці. Поясніть свою точку зору з урахуванням видів морського дна та місцевості.

2. Назвіть погодні умови, коли судно не зможе стати на якір в цьому місці.

3. Подивіться на ілюстрацію певного типу судна. Назвіть цей тип судна. Надайте своє припущення, куди прямує судно, який вантаж везе, в якому місці воно зможе стати на якір, якщо виникне така потреба: тип морського дна, погодні умови, особливості постановки на якір для такого типу суден.

4. Подивіться на представлені малюнки різних якорів. Надайте їх характеристику, використовуючи набуті професійні знання. Скажіть, які види якорів використовуються найчастіше сьогодні при постановці судна на якір. Від чого залежить вид якорю.

5. Назвіть обов'язки судноводіїв при постановці судна на якір. Надайте список команд, які ви будете віддавати екіпажу, щоб зробити цей процес ефективним і безпечним.

6. Подивіться представлений відео сюжет. Підсумуйте професійні дії, які ви побачили на екрані. Оцініть кваліфікацію членів екіпажу під

час виконання завдання – постановки судна на якір.

7. Надайте письмовий опис відеофрагменту, який було продемонстровано на екрані. Опишіть покроково всі дії членів екіпажу.

8. В інтерактивному режимі за допомогою комп'ютерної програми поставте судно на якір (у гарну погоду / штормову погоду), паралельно коментуючи власні дії іноземною мовою.

9. Подивіться на представлені на екрані аббревіатури ґрунтів: а) St. G. P.; б) R. Co. Wd; в) f S. M. Sh. Виконайте виробниче завдання: розкажіть, яке місце для якірної стоянки ви оберете, якщо ви бачите на карті ці аббревіатури. Покажіть місця на інтерактивній мапі.

10. Розгляньте надану навігаційну карту та виконайте наступне виробниче завдання: визначте тип ґрунту в місцях якірних стоянок на навігаційній карті, скажіть, яка якірна стоянка буде кращою для вашого судна і поясніть чому.

11. Виберіть на представленій інтерактивній мапі найбільш сприятливе місце для встановлення судна на якір (тип судна вказується додатково). Обґрунтуйте ваш вибір та вкажіть шлях проходження судна до цієї якірної стоянки з урахуванням небезпек, буїв та вогнів, вказаних на карті.

Наприкінці теми курсантам надається завдання створити презентацію за матеріалом, що вивчався, використовуючи не тільки загальну теоретичну інформацію, а й реальні приклади постановки певного судна на якір поблизу морського порту з описом ландшафтної та погодної ситуації, властивостей ґрунтів, наприклад, американське судно USNS Comfort на стоянці біля порту Порт-о-Пренс, Гаїті або Британський авіаносець HMS Глорієс на якірній стоянці біля берегів Мальти. Обов'язковою умовою є представлення документального відео фрагменту в презентації про постановку певного типу судна на якірну стоянку.

Пропонуємо до уваги перелік презентацій за темою «Anchorage», які можна порекомендувати курсантам для створення і демонстраційного продуктування: 1) Маневрування та управління судном при постановці на якір та швартування; 2) постановка судна на один якір, зняття з якоря; 3) постановка аварійного судна на якір; 4) аварійні ситуації при постановці судна на якір; 5) території забороненої якірної стоянки.

Робота з презентаціями сприятиме не тільки розвитку іншомовного монологічного мовлення, а й розвитку професійних вмінь студентів, тобто можна констатувати, що відбувається інтеграція професійного предмету та іноземної мови, і це дає можливість курсантам застосувати набуті знання на практиці.

Для оцінювання вмінь усного іншомовного монологічного мовлення ми, слідом за С. Боднар, виділяємо такі критерії: 1) «повнота

висловлювання обсягом не менш, ніж 20 речень; 2) структурне варіювання мовлення; 3) логічність та послідовність; 4) безпаузність; 5) лексико-граматична нормативність викладу думки» [1, с. 218]. Вміння усного іншомовного монологічного мовлення будуть вважатися розвиненими, якщо курсант продемонстрував володіння монологічною мовою за кожним критерієм не нижче, ніж на середньому рівні.

Висновки. Підсумовуючи, можемо зробити наступні висновки. В ході дослідження проаналізовано і окреслено поняття «дистанційне навчання», під яким розуміється вид загальної системи освіти, що реалізується на відстані за допомогою Інтернет-технологій. Під час цього процесу відбувається безпосередня взаємодія викладача і студента, яка характеризується пізнавальною активністю кожного студента, його позитивною вмотивованістю, швидким зворотним зв'язком та інтерактивним і динамічним режимом спілкування.

Процес навчання майбутніх судноводіїв іншомовному монологічному мовленню з урахуванням дистанційного формату передбачав: 1) розвиток передмовленнєвих іншомовних умінь курсантів; 2) розвиток мовленнєвих іншомовних умінь курсантів. Щодо методичних дій з розвитку передмовленнєвих іншомовних умінь, то впроваджувалися такі прийоми навчання: детальні відповіді на запитання за текстом; переказ тексту з опорою на запитання (стислий, детальний); опис віртуальних малюнків морського обладнання; самостійний пошук і розширення інформації, якої не було в тексті, про певний тип морського обладнання; виправлення невірної інформації, спеціально поданої в тексті, з урахуванням професійного змісту і детальним поясненням; перегляд відео сюжетів про дії судна в різних погодних умовах і коментування дій членів екіпажу з опертям на допоміжну таблицю. Щодо методичних дій з розвитку мовленнєвих іншомовних умінь, то впроваджувалися такі прийоми навчання: перегляд документального відео сюжету, його обговорення та оцінка кваліфікації членів екіпажу під час виконання завдання; письмовий опис відеофрагменту з покроковою деталізацією дій членів екіпажу; робота з інтерактивної комп'ютерною програмою щодо професійних обов'язків судноводіїв з коментуванням їх дій; виконання виробничих завдань, що базуються на знанні морських аббревіатур

і передбачають роботу з навігаційною інтерактивною мапою з паралельним коментуванням дій іноземною мовою; обґрунтування вибору шляху судна з урахуванням небезпек, буїв та вогнів, вказаних на віртуальній карті.

Наприкінці роботи за кожною темою для удосконалення вмінь іншомовного монологічного мовлення передбачається демонстрація інтерактивної презентації за матеріалом, що вивчався, тобто відбувається інтеграція предмету за фахом та іноземної мови, що дає можливість курсантам застосувати набуті знання на практиці.

Перспективи подальших досліджень полягають у моделюванні покрокового процесу навчання майбутніх судноводіїв іншомовного діалогічного мовлення під час дистанційного навчання.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Боднар С. В. Оцінювання умінь усного іншомовного монологічного мовлення учнів на рівні «незалежний користувач». *Актуальні проблеми іноземної філології та освітній соціокультурний процес*: матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції (8–9 грудня 2017, Тернопіль). м. Тернопіль: ТНПУ імені В. Гнатюка. С. 216–219.
2. Колечинцева Т. С. Використання онлайн-симуляцій з фізики для забезпечення якісного навчального процесу у вищому навчальному закладі морського спрямування під час дистанційного навчання. *Наукові інновації та передові технології*. 2023. № 6(20). С. 457–461.
3. Малихін О. В., Ярмольчук Т. М. Фахова підготовка майбутніх фахівців-філологів засобами інформаційного середовища. *Суб'єктивізація процесу фахової підготовки майбутнього філолога: теоретичні і практичні аспекти*: монографія / за ред. О. В. Малихіна. Частина 1. Київ, НУБіП України. 2017. С. 202–229.
4. Наказ Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Положення про дистанційне навчання» URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0703-13>.
5. Jurado R. G. Barriers to a wider Implementation of LMS in Higher Education: a Swedish case study, 2006-2011. *Eled (e-learning and education)*. 2012. Vol. 9. URL: https://www.researchgate.net/publication/263007802_Barriers_to_a_wider_Implementation_of_LMS_in_Higher_Education_a_Swedish_case_study_2006-2011.
6. Stangl W. Was Sie immer schon über Psychologie wissen wollten. *Arbeitsblätter zur wissenschaftlichen Psychologie*. URL: <https://arbeitsblaetter.stangl-taller.at>.